

**VISEGRAD
JOURNAL
ON HUMAN RIGHTS**

Nº 1, 2021

Editorial board

Slovak Republic

Prof. JUDr. Jan Svak, DrSc.
Doc. JUDr. Julius Kovach, CSc.
JUDr. Ivan Ikrényi, PhD., F.I.I.
JUDr. Denisa Soukenikova, PhD.
JUDr. Ivan Roháč, LL.M, MBA, PhD.
JUDr. Martina Reřichová, PhD.
Prof. JUDr. Stanislav Mráz, CSc.
Prof. JUDr. Pavel Hollander, DrSc.
Prof. PhDr. JUDr. Milos Vecera, CSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.
JUDr. Alexandra Sestrienková
JUDr. Lukáš Cisko, Ph.D.
JUDr. Ivana Shoshková, PhD.
JUDr. Jozef Beňo, PhD.

Czech Republic

JUDr. Petr Poledník
Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
JUDr. Zdenka Papoušková, Ph.D.
Doc. JUDr. Blanka Vítová, LL.M., Ph.D.
Doc. et doc. JUDr. Naděžda Shishková, Ph.D.
Prof. JUDr. Michal Skrejpek, DrSc.
Prof. JUDr. Jan Hurdik, DrSc.

Ukraine

Prof. JUDr. Yaroslav Lazur, DrSc.
Prof. JUDr. Dmytry Byelov, DrSc.
Prof. JUDr. Yuriy Bysaha, DrSc.
JUDr. Myroslava Hromovchuk, CSc.
Prof. JUDr. Oleksandr Roháč, DrSc.
Prof. JUDr. Viktor Zaborovskyy, DrSc.
Prof. JUDr. Ludmila Deshko, DrSc.

Romania

Assoc.prof. Daniel Berlinger, PhD.
Lect.univ.dr. Ioan Liviu Taut.
Prof. JUDr. Ivan Horka, PhD.

Poland

Prof. JUDr. Piotr Stanisz
Ph.D. Katarzyna Szwed

Ph.D. Marta Kolodziejczyk
Ph.D. Justyna Ciechanowska
Dr. Jarosław Storzynski
Dr. Grzegorz Maroń
Prof. dr hab. Janush Nichyporuk

Russian Federation

Prof. JUDr. Oleksandr Sevrukov, DrSc.
JUDr. Helena Shekk, PhD.

Moldova

Prof. JUDr. Valeriu Bujor
Prof. JUDr. Valeriu Čerba

Macedonia

Assoc. prof Zoran Filipovski, PhD.

Croatia

Prof. JUDr. Budislav Vukas jr., DrSc.

Hungary

Dr. Timea Barzó
Dr. Varga Norbert
Dr. habil Csilla Csak, PhD
Dr. Erika Varadi-Csema, PhD, LL.M

Kazakhstan

Prof. JUDr. Kazbek Ukanov, DrSc.

Litva

Prof. JUDr. Arvid Struzhunas, DrSc.

Latvia

Doc. JUDr. Janis Grasis

Austria

Prof. JUDr. Bernd Wieser, DrSc.

Estonia

Prof. Tanel Kerikmäe
Dr Archil Chochia
LLM Madis Ernits

www.vjhr-journal.sk

Registered number: EV 5051/14

Publisher:

PANEURÓPSKA
VYSOKÁ ŠKOLA

Pan-European University
Faculty of Law Tomášikova,
10 Bratislava

Uzhhorod National
University
Faculty of Law
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

Public organization
„LEX PRO OMNES”
Mierová, 2529 Humenné

Public organization
„Association of International
Educational and Scientific
Cooperation”
Kapitul'na, 26 Uzhhorod

The place of reliability and belonging among other properties of evidence

Місце достовірності та належності серед інших властивостей доказів.

Olena Harasymiv, Oleksandra Zakharova, Olena Ryashko

Key words: *proof, properties of proof, reliability of factual data, belonging of factual data, evaluation of proof, internal conviction, subject of proof.*

Ключові слова:

доказ, властивості доказу, достовірність фактичних даних, належність фактичних даних, оцінка доказу, внутрішнє переконання, суб'єкт доказування.

Постановка проблеми.

Ефективне виконання завдань кримінального судочинства здійснюється шляхом кримінального процесуального доказування, що включає в себе збирання, перевірку, оцінку та використання доказів. Оцінка доказів як один з елементів кримінального процесуального доказування спрямована на встановлення належності, допустимості та достовірності кожного доказу та достатності їх сукупності, що, з одного боку, вказує на дотримання порядку збирання та перевірки доказів, а, з іншого, – забезпечує можливість їх подальшого використання у кримінальному провадженні.

Як і права та свободи особи, так і доказування у кримінальному судочинстві може відбуватися та ефективно функціонувати лише завдяки системі відповідних гарантій, передусім закріплених у нормах КПК України.

Вирішення питання про достатність доказів передбачає надання оцінки наявній системі належних, допустимих і достовірних доказів, які необхідні для встановлення обставин, що підлягають доказуванню, перебувають у взаємозв'язку для прийняття відповідних процесуальних рішень і забезпечують законність, обґрунтованість та вмотивованість останніх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Достовірність та належність як властивості кримінальних процесуальних доказів були предметом наукових пошуків багатьох учених-процесуалістів та практиків, що досліджували ті чи інші аспекти теорії доказів, зокрема В. Д. Арсенєва, А. Р. Белкіна, Р. С. Белкіна, Ю. М. Грошевого, В. І. Жажицького, Л. М. Карнеєвої, Н. М. Кіпніса, Р. В. Костенка, В. А., Лупинської, Г. М. В. Т.Нора, Ю. К, Орлова, М. А. Погорецького, М. С. Строговича та ін. Проте потреба у науковому осмисленні зазначеної категорії кримінального процесу й доказового права залишається досі актуальною.

Метою статті є спроба визначення поняття та сутності достовірності та належності доказів, а також моменту з якого фактичні дані набувають цих властивостей.

Виклад основного матеріалу.

Конституція України гарантує, що життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю. Правоохоронні органи та органи судової влади в державі повинні забезпечувати реалізацію цього положення Основного Закону України. Охорона прав та законних інтересів особи є пріоритетним завданням кримінального судочинства, виконання якого здійснюється шляхом забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Розслідування кримінального правопорушення може вважатися всебічним, повним й неупередженим, а у кінцевому підсумку ефективним лише у разі залучення та використання у процесі доказування всіх отриманих доказів. Проте не завжди та не всі докази можуть використовуватися у кримінальному судочинстві, а лише ті, що наділені такими внутрішніми властивостями, як належність, допустимість і достовірність.

Доказами визнаються різні відомості про факти (фактичні дані), на підставі яких можливо встановити та відтворити реальну подію кримінального правопорушення, та на підставі цього постановити кінцеве правосудне судові рішення у справі.

Цілком зрозуміло, що фактичними даними є не самі факти, а лише інформація, яка міститься в них. Фактами є дійсні явища та події, які фізично не можуть бути долучені до матеріалів кримінального провадження, лише шляхом їх упередженості, що покладається в основу судового чи іншого процесуального рішення. Тому, суд та інші учасники процесу здатні використовувати лише ті відомості про факти, що знайшли своє відображення та матеріалізувалися у показаннях, висновках експертів, речових доказах та документах, що є джерелами доказів (засобами доказування).

Достовірність доказу є однією з його властивостей, яка знаходить своє відображення у формі судження, сформульованого на підставі оцінки доказу суб'єктом доказування щодо наявності або відсутності протиріч (внутрішніх або зовнішніх) по відношенню до інших доказів, що є у наявності у кримінальному провадженні. Щодо визначення доказу як достовірного, то його сутність аж ніяк не зводиться лише до оцінки на предмет відповідності чи невідповідності реальним фактам.

Достовірність - це суб'єктивна впевненість особи, яка оцінює доказ щодо існування чи відсутності певних фактів. Це означає, що, якщо для слідчого отриманий ним доказ є достовірною категорією, то для суду він може мати лише ймовірний характер. Кримінально-процесуальні докази, що є достовірними для слідчого та прокурора, можуть такими не бути для суду першої інстанції, а ті, що визнані судом першої інстанції достовірними знаннями, можуть такими не бути для суду вищої інстанції. З цього приводу у ч. 2 ст. 94 КПК України вказується, що жоден доказ не має наперед встановленої сили¹

Так, наприклад, якщо ми говоримо про достовірність показань свідка, то вона полягає у створенні у кримінальному процесуальному законодавстві, через нормативні приписи, можливостей для вільного прийняття рішення про давання свідком правдивих показань та їх об'єктивної перевірки та оцінки. З'ясування достовірності показань свідків полягає у тому, що сторони кримінального провадження під час здійснення доказування застосовують усі можливі засоби, передбачені кримінальним процесуальним законодавством, що спрямовані на одержання показань від свідка та їх перевірку й оцінку на предмет достовірності, тобто їх відповідності реальним подіям, що мали місце бути.

До засобів з'ясування достовірності показань свідка належать слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) та інші процесуальні дії, в ході яких перевіряється інформація, отримана під час допиту свідка, а також здійснюються логічні операції з аналізу, порівняння, синтезу, індукції та дедукції, що використовуються під час оцінки доказів.

На наш погляд, достовірність доказу остаточно визначається суб'єктом доказування на момент завершення його доказової діяльності. Якщо мова йде про слідчого, прокурора, що здійснює процесуальне керівництво розслідуванням, то достовірність доказів повинна бути встановлена ними на момент закінчення досудового розслідування, судом – на момент винесення судового рішення – вироку. Проте наявність суб'єктивної впевненості особи у достовірності фактичних даних, що становлять зміст доказу, що заснована на внутрішньому переконанні, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх відомих на момент їх отримання обставин кримінального провадження, є підставою вважати єдність цих фактичних даних та їх процесуальних джерел доказом у кримінальному провадженні²

Як зазначає Т.В. Руда, основою оцінювання доказів є встановлення їх достовірності. Водночас, на її думку, достовірність доказу залежить від вимог, встановлених законом. Аналізуючи процесуальне законодавство, вона виділяє такі критерії достовірності: достовірний доказ має бути одержаний з достовірного джерела інформації; співставлений з іншими доказами у справі³

Достовірність можна розглядати в аспектах внутрішньої (відсутність суперечностей в самому доказі, наприклад протиріччя у відповідях свідка) та зовнішньої (суперечності з іншими доказами та встановленими у справі обставинами)⁴

Достовірність віднесена до критеріїв оцінювання з тих підстав, що висновок про достовірність певного доказу може бути з упевненістю зроблений за результатами оцінювання всіх доказів у сукупності, хоча очевидно недостовірний матеріал може бути не прийнятий як доказ, а тому можна було б віднести характеристику достовірності до переліку властивостей. Однак такий висновок про очевидну недостовірність на стадії прийняття доказу є скоріше винятком, який до того ж супроводжується необхідністю прийняти недостовірний матеріал, який і слугуватиме доказом власної недостовірності. Без прийняття такого доказу суд, як правило, не матиме підтвердження для власного висновку про недостовірність. Натомість для

¹ Сергєєва Д.Б. Проблеми визначення достовірності доказу як його властивості за новим кримінальним процесуальним кодексом України. Юрист України. Кримінальне процесуальне право. № 4/25. 2013. С. 108

² Сергєєва Д.Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. Юрист України. Кримінальне процесуальне право. № 1(26). 2014. С. 93

³ Руда Т.В. Достовірність доказів у цивільному судочинстві США та України: порівняльно-правовий аспект. Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Серія:Юридичні науки. 2011. Випуск 87. С. 73-74

⁴ Пільков К.М. Теорія і практика доказування у міжнародному комерційному арбітражі: монографія. Київ. Освіта України. 2016. С. 155-156

підтвердження висновку про неналежність або недопустимість матеріалу як доказу прийняття його не потрібне і навіть небажане¹

Стаття 85 КПК України встановлює таку властивість доказу, як належність. Згідно з положенням цієї статті належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів. В ході аналізу юридичної літератури, приходимо до висновку щодо визначення належності доказу, як внутрішньої якості, у результаті якої цей доказ здатен встановити обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Належність доказів є важливою умовою їх використання у кримінальному процесуальному доказуванні. Водночас, належність є такою властивістю доказів, які, разом із допустимістю, гарантують те, що під час провадження будуть правильно встановлені всі обставини, котрі потребують доказування, що, у свою чергу, є передумовою успішного виконання завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК України.

Крім цього, належність доказу розглядається, як наявність зв'язку доказу із предметом доказування або тими фактами, що є підставами для його встановлення. Властивість належності охоплює не увесь доказ, а лише його інформативну сутність, тобто самі фактичні дані. Сутність належності доказу полягає саме у його можливості встановлювати обставини, що входять у предмет доказування через їх безпосередній зв'язок. Тільки за умови визначення обставин кримінального провадження, які підлягають обов'язковому встановленню, можливо дійти до висновку щодо належності конкретних фактичних даних конкретному кримінальному провадженню, тобто встановити їх належність для вирішення конкретного завдання. Інакше кажучи, обставини, що підлягають доказуванню, виступають критерієм належності доказів.

Цілком логічним видається теза, про те, що в кожному окремому кримінальному провадженні обставини, які входять до предмета доказування, конкретизуються та індивідуалізуються, тобто утворюють конкретний предмет доказування, зміст якого визначається загальним поняттям злочину і ознаками конкретного складу, викладеними в тій чи іншій статті Особливої частини КК України. Зрозуміло, що під час дослідження предмета доказування в окремому кримінальному провадженні є недопустими як обмеження, так і розширення меж доказування, оскільки закон прямо забороняє пізнавати обставини, що не вказані в КПК України.

Окрім того, у положеннях КПК України ще й опосередковано містяться вимоги щодо неприпустимості використання певних доказів. Йдеться про ст. 88 КПК України, де на підтвердження винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, недопустимими визнаються докази, які стосуються судимостей підозрюваного, обвинуваченого або вчинення ним інших правопорушень, що не є предметом цього кримінального провадження, а також відомості щодо характеру або окремих рис характеру підозрюваного, обвинуваченого. Таким чином, використання таких доказів слід вважати незаконним розширенням елементів предмету доказування, а самі ці докази – неналежними²

Висновки. Таким чином, ми приходимо до висновку, що достовірність доказу – це властивість фактичних даних, що становлять зміст доказу, встановлювати наявність чи відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження, заснована на внутрішньому переконанні суб'єкта доказування, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження. Момент, з якого доказ набуває властивості достовірності, є дискусійним у кримінальній процесуальній науці. Окремі вчені зазначають, що оцінка достовірності являє собою тривалий процес, який завершується лише в момент формулювання кінцевих висновків у кримінальному провадженні на підставі всієї сукупності зібраних доказів.

Достовірність доказу – це властивість фактичних даних, що становлять зміст доказу, встановлювати наявність чи відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження, заснована на внутрішньому переконанні суб'єкта доказування, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження. Достовірність доказу встановлюється шляхом його оцінки на підставі перевірки не всіх існуючих у провадженні доказів, а тільки тих, що стосуються одного й того ж факту. Наявність суб'єктивної впевненості особи у достовірності фактичних даних, які становлять зміст доказу, що заснована на внутрішньому переконанні, яке відповідно до ч. 1 ст. 94 КПК України ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, є підставою вважати єдність цих фактичних даних та їх процесуальних джерел доказом у кримінальному провадженні.

Головним для визнання належним доказу в провадженні має вирішення питання про те, чи належать обставини і факти, для встановлення яких він використовується, до кола тих, які мають вагоме значення

¹ Пільков К.М. Властивості доказів та критерії їх оцінювання. Господарське право і процес. 4/2020. С. 95

² Січевський В.В. Актуальні питання належності доказів у кримінальному провадженні. Європейські перспективи. 2014. Вип. 4. С. 55

для правильного вирішення кримінального провадження і тим самим підлягають доказуванню. Якщо належать, значить відповідають вимозі належності, якщо не належать – не відповідають, і тому доказуванню не підлягають.

Анотація.

На підставі аналізу наукових джерел, а також відповідних положень чинного кримінального процесуального законодавства у статті розглядаються поняття та сутність достовірності та належності доказів як їх необхідної властивості, здійснено спробу визначення моменту, з якого фактичні дані, що становлять зміст доказу, набувають властивості достовірності та належності.

Summary.

Based on the analysis of scientific sources, as well as the relevant provisions of the current criminal procedure legislation, the article considers the concept and essence of authenticity and belonging of evidence as their necessary property, an attempt is made to determine the moment when the actual data.

Referents:

1. Сергєєва Д.Б. Проблеми визначення достовірності доказу як його властивості за новим кримінальним процесуальним кодексом України. Юрист України. Кримінальне процесуальне право. № 4/25. 2013. С. 106-111
2. Сергєєва Д.Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. Юрист України. Кримінальне процесуальне право. № 1/26. 2014. С. 89-95
3. Руда Т.В. Достовірність доказів у цивільному судочинстві США та України: порівняльно-правовий аспект. Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Серія:Юридичні науки. 2011. Випуск 87. С. 73-74
4. Пільков К.М. Теорія і практика доказування у міжнародному комерційному арбітражі: монографія. Київ. Освіта України. 2016. 239 с.
5. Пільков К.М. Властивості доказів та критерії їх оцінювання. Господарське право і процес. 4/2020. С. 86-99
6. Січевський В.В. Актуальні питання належності доказів у кримінальному провадженні. Європейські перспективи. 2014. Вип. 4. С. 54-59

Olena Harasymiv,

Candidate of Law, Associate Professor,

Department of Criminal Procedure and Criminology Lviv State University of Internal Affairs

Oleksandra Zakharova,

Candidate of Law, Associate Professor,

Department of Criminal Procedure and Criminology Lviv State University of Internal Affairs

Olena Ryashko,

Candidate of Law, Associate Professor,

Department of Criminal Procedure and Criminology Lviv State University of Internal Affairs